Ե 7140 1897 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 13 ՇԱԲԱԹ ԻՐԹԷՄԻ 38ԻՆԱՐ ՍԿԻԶԲ ١٣١٤ ՐԷՊԻԼԻ ԱԽԸՐ ٢٧ Ե 7140

40 ԹՎԱՐԱ

Մանզումէի Էֆքիար

40 ԹՎԱՐԱ

Սովորական թաշրա իշին.... 60 մաս.
Խարանվող իշին..... 60 »
Շ.ալ.ս բոլոր տեսակ իլան կիտեն. 60 »

Սահիպի իմթիազ
ԳԱՐԱՊԵՏ Ց. ՓԱՇՈՅԵԱՆ
Մ-ՌԴ-- Վէ ԻԽԹԻԱՌԻ 117
Շիշլի Թեադրոնական ճատտեսինտե

Direction du journal
MANZOUMEI EFKIAR
Chichli, Grand'Rue de
Kiathané N 117

شيشلده كاغدخانه جاده‌سنده واقع ١١٧

نومرولى محلده

منظومهٔ افكار
صاحب امتيازى و مدير مسئولى،
قره‌بت يانوسيان

ՏԱԼԻԼՈՅԵԼԷ

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՐԷՍՄԻ ԱԼԻՍԻ

Սէլամլըգ բէսմի ալիսի տիւնքի ճիւմաա կիւնիւ Համիտիէ ճամիի շէրիֆինտէ իճրա պուլրուլմուշ, վէ աղիմէթ ու ավտէթի Շահանէտէ սաֆպէսթէյի սելամ ու իհթիրամ օլան ասաքիրի Շահանէ վէ թէպաայի սատրգա գուլլաբը թարաֆընտան

Փատիշահըմ չօգ եաշա՛ տուայի վաճիպ իլ էտասը պիւլէնտի ավազ իլե ֆիքա գելընմըշտը։

Համտ օլսուն մէէմուլտէն պուլունտուղու իւղրէ իշթէ կէչէն հաֆթա միւսալահա մուգատտէմէսի իմզալանմրշ, լաղմ կէլէն մահելլերէ բէսմէն պիլտիրիլ՝իշ, իլան օլունմուշ վէ ումումէն եէրլի վէ էճնէպի ղազէթալարընտա, հէր թարաֆտա պիր մէսէրբէթի ապիմէեի մուճիպ օլտուղու օգունմուշ տուր։

Վէ, հէր նէ գատար, պազը շիւբհէ էսէրի կէօսթէրէն պէախահլար պուլունտուղու խապէր ալընմազտա իսէ տէ, սահէյի գուարէթվաեէյի հազրէթի Փատիշահիտէ պիր հաֆթատան ագտը միւսալահանըն իմզալանտրզը տախի կէօրիւլէրէք հէրքէսին թէքմիլ մէսէրբէթինի մուճիպ օլաճագ տրը։

ԱՋԳԱՅԻՆ

Կէչէն շաբաթ կիւնիւ Մասիսին-տէ չու աթիտէքի շայեանը թէշէքքիւր խայրխահլրգ օգունմուշ օլտուղունտան, սահիրլէրէ հիւսնի իպրէթ օլմազ իւզրէ այնէն պէեան իտէրիզ։

Բարեիշատակ Տիկին Սրբուհի Թաշճեան իւր կենդանութեան, խասգիւղ Մահմուտ աղա թաղ. Փարմազ—գաբու փողոց իւր սեփհական ստացուածքն եղող փայտաշէն առանն իւր որդւոյն Ա.գն. Սարգիս էֆէնտի Թաշճեանի միջոցաւ Սուրբ Եկեղեցւոյս նուիրած ըլլալով, Թաղ. Խորհուրդս ինչան երախտագիտութեան ներկայիս պարտք կը համարի ծանուցանել բարեպաշտ Ազգայնոց և համայն ազգականաց և բարեկամաց Թաշճեան ընտանեաց թէ, անցեալ կիրակի Ղսեպտ. Ղ թագիս քարոզիչ Հոգէշնորհ Տէր Զաւէն վարդապետ Տ. Եղիաեան, հանդերձեալ է մասնաւորապէս Սուրբ Պատարագ և պաշտօն մատուցանել ի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոջ գիւղիս ի հանգիստ հոգւոյ բարեյիշատակ նուիրատու Տիկնոջ և ի հոգեւոր մխիթարութիւն Թաշճեան հարազատաց։

Այս առթիւ խորհրդոյս կողմանէ մասնաւոր կերպիւ հրաւիրուած են Բերայի և Պալատու Ս. Եկեղեցեաց քաղցրանուագ դպիրք։

Ի Դիմաց Թաղ. Խորհրդոյ Խասգիւղի
Վ. Ատենադպրի Ատենապետ
ՅԱԿՈԲ ՔԷՄՀԱՃԵՆ ՄԻՆԱՍ ՍԻՈՍԵՆ

. . .

Թարագագը նամ Թիւրքճէ բէսալէյի մէվգուլթէնին սահիպ իմթիազը Գալաբերան Գրիգոր էֆ. եէ բիւթպէի սալիսէ, վէ Կէլիպօլու Թիւճճարը միւթէպէրանընտան, վէ մահէլլի մէզգուր մէճլիսի ի տարէսի ազասընտան պուլունան Յովհաննէս էֆ. Նահապետեանէ տէ բիւթպէյի լապիա իհսան պույրուլմուշ տուր։ Էֆէնտիի միւմայլէյհլերի թէպրիք իտէրիզ։

ԹԷՀԻ ՊԻՐ ՂԱՅՐԷԹ

Պունտան էվվէլքի իքի նիւսխէ միզտէ, սումում սուրէթտէ սէօյլէեէրէք, միլլէթճէ գուհուրա կէլմէքտէ պուլունան քիւլլի ղայրէթլէրին թէհի օլմասընտան պահսիթմիշ օլտուղումուզտան պու կիւնտէ անը խասսէթէն պիր միսալ պէեանիյէ թաստիգ իտիպ իքինճի պիր միսալի տտխի կէլեճէք տէֆալաը իշին սագլարզ։

Միլլէթիմիզ էսկի էմեքիյեէթինի էսկի շէրէֆլի վէ էսկի քեարրը իմթիպարընը, խարիճտէն կէլէն պիր տիւշմէն եա պիր ղազա պէլա սէպէպինտէն ղայպ իմմէեիպ, անճագ էվհամ ու խէեալաթ ոէպէպինտէն ղայպ իմտի, հէր նէ հալ իսէ պիր շեյ տիր օլտու կէչտի, լաքին զարարրտա թա՛ ճիկէրէ կէչտի, պարի արթրգ շիմտի ադրընը պայշընա ալրգ տա խէեալաթտան վազ կէչմէսի, վէ անճագ իճրասը միւմքին օլան վէ նէթիճէսինտէ պիր քեար եա պիր ֆաեիտէ պուլունան թարիգէր թուիմասը իգթիզա փիմէքտէ իքէն, զանն իտէրսին քի, ինատրնա հալէա քէնտի խարապընա շայրշմազ իսթէմէքտէ տիր. էկէր միլլէթիմիզին եալրընը էն ճահիլ թազրմլարը մէզգուր շարրրդ թարիգի իմուիմազտա օլսա իտի, կէրչի չօգ էսէֆ իմմէդ իտիք. հայպու քի, էն այիմ, էն իշկիւզար վէ էն տագաեիդշինաս տէեի իմթիպար օլունարագ միլլէթճէ իտարէլէրիմիզին պաշընտա պուլունանլարը՝ զրը պիլէ, վէ հաթթա ճահիլլերտէնտէ զիեատ ճահիլլիք իմմէքտէ պուլունմասը, հատտէն զիեատ էսէֆ ու թէաճճիւպիմիզի մուճիպ օլմազտա տրը։

Լազրտրեը չօգ ուզաթմասարագ պէեան իտէլիմ։

Սօն սէնէլէրտէ պազրլար պիր խէեալաթ իլլէթինէ միւպթէլա օլարագ, վէ հէր կիւն, հէր սաաթ վէ հէր տագրգա եէնի եէնի եալանլար չրգ արարագ հէմ հէրքէսի ալտաթտրլար վէ հէմտէ քէնտիլէր ալտանտրլար... քիմսէ ինքեար իտէմէդ քի, պիզտէ, վէ եալընրզ պիզտէ, հէր եալանա գարշը, թա՛ իւք կիւնտէն պէտ իյէ «եալանտրը», հէր տիւշունտիկինիզ վէ հէր արզուլէտիկինիզ շէյլէր էվհամտան իպարէթ տի՛ր. հիչ պիրի օլա՛մազ վէ ղամաեաճ՝գտրր աէտի պաղրտրգ նիտալա՛ր իմտիք։ տիւշէճէքլէրի չուգուրտան սագընտրրմա՛գ խուրթէտիք, պուրնլար տիյնէմէտիքտէն պաշգա, պիզէ գարշրտա հէր հիտտէթ ու առաավէթի վէ հազարէթի բէվա՛ կէօրտիւլէր, պիզ երինէ նասիհաթրմրզա տէվամ իմտիք, վէ անլէրոէ էվհամլարընտա պազը գալարլար, կէչտի այլար եըլլար, կէչտի, հէր բէրտէ աշրլտը, հէր եալանճրլրգ մէյտանէ չրգտը. հէր սէոյէտիկիմիզին վէ հէր քէշֆիմիզին տօղրու վէ հազգը օլտուղու կէրչի անլաշըլտը, հայպու քի հիչ պիրի հալէա պու կիւն վէ պու սաաթա գատարընատիմ օլարագ, մէրտճէ աֆվրգ տիյէ՛մէտի, հէյ վա՛հ. Մանզումէնին հազգը վարիմիչ պիզ ալանմրշրգ. եանրլմրշրգ, քէնտի խայրրմրզը թանրմամրշրգ, տիմէկէ թէնէզզիլ իմմէտի, իմմէհէճէք տիր, վէ հաթթա, այնի ճվհամ թարիգինի շիմտիտէ պաշգա պիր խուսուս իշին թուիմազտա տրը, եանի մէրգուման էվհամճրլար, տիւնեատա պիւիւք պիւյիւք միլլէթլերին, միւքէմմէլ վէ մունթազամ լիսանլարը պուլունտուղունու, վէ մէզգիւր լիսանլարը էլլիշէր, եիւզէր վէ տահա գիեատ միլիոնլարլա էհալիլերին սէօյլէտիքլերինի, վէ մէզգիւր լիսանլարը, սահիպլերի պուլունան միլլէթլիրին վէ տէվլէթլերին պատիի իֆթիխարլարը օլտուղունու կէօրէրէք ղրպթէ վէ եախոտ հասէտ իմտիքլերինտէ՞ն մի օլա, եօգսա սաեիր պիր նիյեթ ու մազսէտտէ մէպնի մի օլա, էրմէնիճէեի իլերու կէօթիւրմէք հազգրնտա գէվգելատէ պիր ղայրէթ իպրազիյլե չայրշմազտա տրրլար, վէ իշթէ սէօյլէտիկիմիզ օլ թէհի պիր ղայրէթ տէ պու տուր. պիզճէ պիւթիւն պիւթիւն թէհի, էվվէթ ֆայիտէսիզ պիր ղայրէթ տիր պուքեա՞ղի, հատտի զմմինտէ պիր հիքմէթի վէ պիր քէրամէթի պուլունսա իտի տէ, գրրգ էլլի միլիոն խալգ եա պիր մինֆաաթ վէ եախոտ պիր մուհասսէնաթ նիյեէթիլլէ էրմէնիճէ սէօյլէմէլիք իհթիեաճը թահրիրընտա պուլունալարիտի պիզ տախի իֆթիխար իտէր իտիք. վէ օլ եիւզտէն պինլէրճէ ատէմլէր իսթիֆատէ իտիպ բարա գազասապիլիրլէր իտի, չիմտի փսէ պիղիմ լիսանրմրզը էօյրէնմէկէ, հիչ պիր միլլէթին տէկիլ, հիչ պիր ֆէրտին պիլէ լիւզում կէօրմէտի կի չէօյլէ տուրսուն, պիզգաթ քէնտի էհալիմիզ պիլէ լիւզում կէօրմէտիկինտէն, պիր կիւն իգպալ եավէր ոլուպ տտ, իլերուլէմէք իւմիտինտէ կէզէնլերիմիզ պիլէ, քէսպի չէօհրէթ իմմիչ պուլունան պիր լիսան էօյրէնմէկէ մէճպուր օլմազտա տրրլար, չիւնքի, տէվլէթճէ պիր մէէմուրիյէթտէ, վէ բարլագ չէրէֆլի վէ մէն ֆաաթլը պիր իշտէ պուլունան հիչ պիր հայ պէյին, էֆէնտինին վէ բաչանրը, վէ հաթթա, հիչ պիր պէյլիք մէքթէպտէն թահսիլի ուլում իտէրէք չրգան հէքիմին, ավոգաթրը, միւշավիրին, մուավինին, միւթէսարրրֆրը, գայմագամը վէ միւտիրին պիլէ թիւրքճէ եազրպ օգուտմազ պիլմէքսիզին մէզգիւր չէրէֆ ու իգպալէ նայիլ ապիլտիկինի կէօրմէքտէ տէկիլտիր լէր. եալընրզ էրմէնիճէ պիլէնլեր վէ հաթթա բէք ալէա պիլէնլեր պիլէ ագրպէթքեար օլսալար օլսալարնէ՞ օլապիլիրլեր. հէրքէս պիլիր քի, այլրզը պիր գաչ եիւզ զուլուշլուգ վարդապետլեր իլե վարժապետիքտէն վէ մուհարրիրլիքտէն էօթէեէ կէչէմէտիքտէն պաշգա, անլէր տախի, ազաճրգ բարլագճա պիր հալ ու մէվգրտա պուլունմազ իշին, էրմէնիճէտէն ֆազլա օլարագ, հիչ տէկիլ իոէ սաեիր պիր լիսան տահա պիլմէկէ միւհթաճ պուլունմազտա տրրլար։

Էկէր պու եէնի ազգասէրլիք վէ պու եէնի ղայրէթտէն մազսէտ, պիր գաչ եիւզ տէլիգանլրնը վարժապետլիք վարդապետլիք վէ խըմբազ իրլիք իտէրէք կէչինմէլերի իսէ, եալընրզ էրմէնիճէ պիլէրէք մէզգիւր իշլէրէ միւհթաճ պուլունան օգէվալլրլարը, պիրքեր չիլինկիր եա տէմիրճի եանընա չրրազ վիրէրէք ալէմ խարճը սանաթլարը էօյրէթտիրսէլեր, պիւյիւք պիր սէվապ իյլէմիշ օլտուգտան պաշգա, թէքմիլ մէքթէպլերիմիզի վէ եախոտ թէքմիլ չօճուգլարրմրզրտա էճհէլլիք կիրտապընտան գուրթարմրզ օլուրլար. Պիլմիւնասէպէ պու տէֆա սախի սէօյլէեէլիմ, պու կիւն մէվճուտ պուլունան վարժապետլեր վէ վարժուհիլեր վէ քէզալիք վարդապետլեր իլե խմբազ իրլեր իշինտէ, մէզգիւր սրֆաթլարա վէ մէզգիւր վազիֆէլերէ չաեսթէ, եիւզտէ պէյ նէֆէր պուլունմազտա տէկիլ տիր, վէ հաթթա, պէյնէլ էհալի օլ պատիի խարապրրզ օլան էվհամ, վէ եալան վէ խէեալաթ թօհումլարրը էքմէկէ ալէթ, մէրգուման ճահիլլէ՞ր օլմուշլար տրը, վէ, օլ պու կիւնքի էրմէնիճէ հազգընտա զուհուրա կէլմէքտէ պուլունան թէհի ղայրէթին ղայրէթինիտէ, ենինէ պաշրճաանլեր չէքմէքտէ տիրլեր քի, կիթտիքլերի եէրլերտէ, պիրքեր բարչա էթմէ՛ք պուլապիլսինլեր... պիզ իսպաթ վէ իտտիա իտէպիլիրիզ քի, նէ օլտուգճա ֆասիհ սուրէթտէ էրմէնիճէ սէօյլէմէքլիքտէ պիր ֆայիտէ վարտրը, վէ նէտէ էրմէնիճէ սէօյլէմէեիպտէ սաեիր պիր լիսան իւզրէ իֆատէեի մէրամ վէ թահսիլի ուլում ու ֆիւնուն իթմէքլիքտէ պիր զարար վէ պիր

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԶ

ԱՂԱՍՏԱՂՈՄԾԱԳԱԳԵ ԱԳԱ

ՂՈՏՂԱՀԱՅՈՑՆԵՐՈՒՆ

(Մոր վտառումը)

Ամենայն ինչ՝ ինչ որ ունի մարդ՝ ինչ որ ունի մարդ՝ ինչ որ ունի մարդ

ԺԱՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԻՋՈՑՈՎ

ՎՊ

ԺԱՖՈՍ ԿՈՒՐՈՎ

ՂՈՎՂՈՒՆԴԱՎՈՐ · Ø ՕՄՆՈՒ

Լ տարի · 1897 Թուական · Համարը 68

Ի՞նչ է ոգեղեն, ազգասի՛ր ընկեր։

Ազգային գրաքննիչ Խորհրդոյն Հայոց։

— Շատ լավ է իմանում ինչ գրեցիր։ Ինչպես ես համարձակվում գրել, որ Հայոց Ազգային Խորհուրդն ունի գաղտնի նպատակներ

այսպիսի երիտասարդ մը ընդհանրովին նշանակեց գէթ քարոզ (1) խօսիլ մը գիտնար, հոգ չէր։ Իրօք այնքան լուսամիտ է որ նոյն իսկ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնները «քանի մը քաղաքներ» լուսաւորչականէ և բողոքականէ խառն կազմեց. միայն հոս տեղ (Ուսդրը) դէմ կեցան թէ չըլլար, վասն զի լուսաւորչականն իր առանձինն Հոգաբարձութիւնը, բողոքականն՝ իրենն ունեցած է, իւրաքանչիւրն իր եկեղեցիները կառավարելու ժամանակէն ի վեր. այսպիսի լուսամիտ բաներ կրնէ, ըսելով՝ որ ես իմ ողջմտութեամբս պիտի դատեմ։ Մենք այնպէս կը տեսնենք թէ գալիք փորձանքը շատ մեծ ըլլայ, այնպէս որ տեղացւոց առջեւ պիտի խայտառակուինք. եթէ ասոնց վրայ մի կարող եպիսկոպոս չըլլայ, իւրաքանչիւր եկեղեցական իր թեմին մէջ մի Նիկոլ (2) դառնայ. կերեւի մեր եկեղեցիին գլխին եկած փորձանքները դեռ քիչ են, մի քիչ էլ սրանցից պիտի ստանանք, երանի՛ թէ սխալուած ըլլայի...

«Էջմիածնի եպիսկոպոսներն ես ալ գիտեմ, բայց Կաթողիկոսէն խնդրուածը Խորէն եպսկ. Ստեփանէն է, որը անձամբ տեսած չեմ բայց թէ կըսեն որ լաւ քարոզիչ, խելացի և փորձառու մի անձնաւորութիւն է, որ Ռուսաստանում հազուագիւտ է։ Որչա՛փ ստոյգ է այս, ես չգիտեմ, վասն զի տեսած չեմ, թերեւս դուք տեսած և ճանչցած լինիք. եթէ նեղութիւն չլինի, ծանօթացուցէք մեզ իւր բոլոր մանրամասն գործերով.... Ինչ պիտի ընենք, մենք ալ չգիտենք. Թուրքիոյ մէջ գտնուող եպիսկոպոսները Վոսփորի սիրով հալ ու մաշ՝ չեն ուզեր հեռանալ, և միթէ հնարաւոր չէ՞ լինել որ մի հատ թերեւս այս տեղ ալ Վոսփորի չափ զիրենք հալ ու մաշ ընէր»։

* * * Բ. «Նժդեհութեան մէջ գործաւորական կեանքի ետեւէն ինկած՝ ապագա բարւոքել կուզեմ, անանկ գործով մի որ նպատակ չունի իւր մէջ. այսօր բոլոր կամքս ու փափաքներս, նաեւ մարդ ըլլալս, ամբողջովին գործաբանատիրոջ տրամադրութեան տակն է։ Այս երկրին մէջ գործաւորը ուրիշ բան չէ, եթէ ո՛չ մատէրերու ձեռքի մի մեքենայ։ Հոս գութ չկայ, եթէ ուզես նոյն իսկ այխատութեամբ հաց մը ուտել, հաց չկայ, երբ աղաչես պաղատիս հարուստին, պատասխանն է «կը ցաւիմ որ գործ չունիմ». երբ ժողովուրդը գործ չունենայ, դատապարտուած է անօթի մնալու, իսկ աղքատին անօթութիւնն՝ հարուստին ծաղրն և դժոխային հեգնութիւնն է։ Այս տեղի քաղաքացիք, որ երբեմն իրենք զիրենք մարդկային իրաւանց պաշտպան հռչակած են, այժմ կը բռնաբարեն և կոյր ժողովուրդի միամտութիւնը կը շահագործեն....

«Ամերիկայի հայերուն 2/3 մասն անգործ է, որոնցմէ մին ալ ես եմ, թող չյուսան որ այսուհետեւ Ամերիկա եկողներն հարստանան։ Այս երկրին մէջ մարդ կը հարստանայ այն ատեն երբ մերկ, նօթի, տնէ, ինչքէ և պատիւէ զրկուած ժողովուրդին հետ գոյութեան կռիւ կը մղէ։ Ամերիկայի մասին, որ կըսուի թէ շատ հարուստ ու թոլատու է, ճշմարիտ է։ բայց թէ ի՞նչ պարագայներու մէջ—ամօթխածութիւնս մէկ կողմ դնելով՝ մի քանի բառով բացատրեմ, որպէս զի եթէ պատահին ինձ նման անփորձ երիտասարդներ և անուններն խաբուած՝ փափաք յայտնեն գալու այս կողմերն՝ թոյլտուութիւն վայելելու եւ դրամ հաւաքելու նպատակաւ արդեւք լինիք։

«Իրաւ, Ամերիկայի միլիոնատէրերը շատ ու շատ են, բայց ժողովուրդը դրամ չունի, հաց չունի, գեղեցիկ և հոյակապ չէնքեր շատ ունին հարուստները, բայց աղքատը բնակելու խրճիթ մի անգամ չունի. ալիւրն ու հացը շատ է հարուստին. թշուառներուն փորը անօթի է։ Այսչափ հարստութիւնը բան մի չէ եղած թոյլտուութեան քով. լիմար ժողովուրդն ազատ է հարուստները կրծող մրկներ կոչել, աղքատն ազատ է հարուստին գրամագլխին, գործերուն և առեւտուրի ընթացքին վրայ դատ ու դատաստան ընել. աղքատէն քիչ մը վեր դասակարգը, խանութպանը ըսել կուզեմ, ազատ է ի՞նչաս աղքատին օրիորդաց մերկ պատկերներն իր խանութին դրսի ճակատը դնել, որպէս զի այնու անցորդաց ուշադրութիւնը գրաւէ ու յաճախորդներ չահի՝ գրգռելով մարդուս արդէն դժուարագուսպ կիրքը. բացարձակ ազատութիւն ամուսնալուծմանց։ ազատ անպարկեշտ կիներ տուներ զարդարել, հասարակաց տուներ հաստատել ու ամբողջ փողոցները լեցնել իրենց ցածու անասնական արհեստն իգործ դնելու համար։ Այս ամեն քստմնելի զազրութեանց հանդէպ ի՞նչպէս չյիշել արեւելեան պարզութիւնն, ամօթխածութեամբ և պարկեշտութեամբ։

* * * Գ. Պրազիլիոյ մէկ քաղաքէն գրուած. «Ալիկրէթէ». «Հարաւային Ամերիկայի այս ամենահեռաւոր ծայրերուն մէջ կամ 15—20 հայ պանդուխտներ, բնակիչ Մոնթէվիտէօ, Սան—Փաուլօ, Ռիո—Եանէյրօ և Գրուզ—Ալեգրա քաղաքաց մէջ։ Ինն տասն տարի է որ այս խեղճ երիտասարդները կը դեգերին ասա. ոմանք ամուրի, ոմանք ամուսնացեալ իրենց հայրենեաց մէջ. վիճակնին մի քիչ աղէկ է այժմ, որովհետեւ կըզբաղին առեւտուրով։ Ոմանք լուր ստացան հայրենիքէն. որ իրենց կանայք կամ ամուսնացած են և կամ ուրիշներուն հետ կը կենակցին. այս պատճառաւ ամուսնացած հայ մը նորէն կարգուեցաւ մէկ երկու ամիս առաջ. երկու երիտասարդներ երկու տարիէ իվեր արդէն կարգուած էին Պրազիլցի աղջկանց հետ. ուրիշներն ալ տեղական սովորութեան համեմատ մէկ մէկ կնոջ հետ ընկերացած են, ամէն բան պատմել շատ երկար կը լինի. միայն կուզեմ համառօտ մի տեղեկութիւն տալ Պրազիլիայի ընդհանուր կեանքին վրայ։»

«Պրազիլիայի, ինչպէս բոլոր երկիրներուն մէջ, մայրաքաղաքն զատ կան ուրիշ շատ քաղաքներ և գիւղեր քիչ ու շատ յառաջացած. դաշտերն և անտառներն ամենն ալ բաժնուած են ժողովրդին բնակութեան համար. ամէն մարդ իրեն տրուած կամ ծախուած դաշտին, անտառին մէջ խրճիթ մը կը շինէ ու հոն կը բընակի։ Շատ քիչ կը մշակեն դաշտերը, աւելի եղ և արջառ սնուցանելու կը պարապին։ Ժողովուրդը շատ աշխատասէր չէ և պէտք ալ չունի, որովհետեւ երկիրը բընականէն հարուստ և իրենք իրենց վիճակէն շատ գոհ և երջանիկ են. կերակուրնին գրեթէ ամբողջ տարին լուբիա է, կամ եգիպտացորեն, զոր կը խաշեն և կուտեն, շատ քիչ անգամ կաթով կը խաշեն հացի տեղ մի տեսակ ալիւր կայ զոր կերակուրին կը խառնեն։ Երբ Պրազիլցին եզ մը կը մորթէ իւր ընտանեաց համար, միսը բարակ կը բանան դանակով, լու մը կաղեն և կը կախեն արեգակին մէջ, մինչեւ լաւ մը չորնայ (կապխտեն ըսէ։, վերջացուր) այնուհետեւ կը վերցնեն կը պահեն, և երբեմն մինչեւ երեք ամիս կը գործածեն. գրեթէ պտուղ չկայ, կանանչեղէն ալ նուազ է. նարնջենին առատ է. օտարականը մինչեւ վարժուի աեզական կերակուրին, շատ նեղութիւն պէտք է քաշէ. քաղաքացւոց ապրուստն ալ համանման է դաշտաբնակներուս ապրուստին. քաղաքաց մօտերը կանանչեղէն մը շակողները շատ կը վաստակին, մէկ գլուխ ոսխը 1-2 դրչ. կը ծախեն։

«Դաշտերուն մէջ շատ քիչ դըպրոցներ կան, այն ալ խեղճ վիճակի մէջ. գուն ուրեք պղտիկ մատուռ մը կը տեսնուի առանց քահանայի, հետեւաբար միշտ փակ։ Երկիրը բաժնուած է նահանգներու ու գաւառներու. ամէն գաւառի մէջ կան մէկ քաղաք որ ունի մէկ եկեղեցի և մէկ քահանայ։ դաշտերու ժողովուրդը երբեմն կը ծերանայ և կը մեռնի առանց բնաւ պատարագ տեսնելու. առ հասարակ ժողովուրդ և հոգեւորական շատ տգէտ և անբարոյական են։ Մէն մի գաւառ, որ 20—30,000 բնակիչ ունի, միայն մի քահանայով կը մատակարարուի. այս պատճառաւ տղայք եւ աղջիկունք մինչեւ քսան տարեկան կը մնան առանց մկրտութեան, շատ անգամ հարսանեաց օրը կը մկրտուին ու կը պսակուին։

«Քահանայք ոմանք երբ պսակ կատարեն, իրենք ալ ամբողջ գիշեր կեր ու խումով կանցնեն, կը պարեն, կը սիրահարուին — թէեւ ոմանք ունին մէկ, կամ երկու կընիկ սեւ, կամ ճերմակ ցեղէ, շատ ալ զաւակներ։

«Աւետարանի միակողմանի քարոզիչներ, որ Հայոց քրիստոնէութիւն կը քարոզեն, և հոգիներու փրկութիւնը միայն մէկ եկեղեցւոյ կը սեպհականեն. մինչդեռ հոս, միլիոնաւոր կաթոլիկ ժողովուրդ մը կայ որ մեծ մասամբ անկրօնութեան և անոր հետեւանք անբարոյականութեան մէջ կը տապալի։ Հոս մանաւանդ գործելու չե՞ն։»

Զանց կընեմ Պրազիլիոյ քաղաքական վիճակի նկարագիրն, որ այնքան ալ կարեւորութիւն չունի մեզ համար (1)։

ՄԻԱԲԱՆ

(1) Եթէ չափազանցութիւն չէ, գոնէ հակասութիւն է ժամանակի ազգ. թերթերու շռայլած անիմաստ գովեստներուն։

(2) Ի՛նչ մթիթարական և պատուաբեր վիճակ. եպիսկոպոս ուզել անփորձ հովիւները կարգի և չափի մէջ պահելու համար (1)։

(1) Անլաշըլը՝ եօրմու, Ամերիգաեա չօպան տէեր կէօնտէրիլիմիշ օլան ճահիլ վարդապետլէրի եօլտան չրգմըշ օլտուգլարընտան եօլա կէթիրսին իշին, օրտասքի հայլաթ, էջմիածինտէն պիր եպիսկոպոս խթէմէկէ մէճպո՛ւր օլմուշլար...զէ՛վալլըլար, անըտա պիլմէեօրլար քի, թէճրիւպէսինի կէօրտիւքտէն սոնրա, «ամա՛ն, պուտա օլմատը, պիզէ պիր Պատրիաք եա պիր Կաթողիկոս կէօնտէրմէլիսինիզ քի, պունլարընտա եօլա կէթիրսին տէեն սըզլաշմաեա մէճպուր օլաճագլար՝ ատը։ տիգգաթ իտէնլէրէ մալիւմ տուր քի։ Ամէրիգաեա վարդապետլէր կէօնտէրիլտիկինտէ, զազէթալար տաեիմա սէնալար օգուտուշլար ատը, հալպու քի Մանզումէ լիսանէ պիլէ ալմամըշ ատը...։

(1) Գոնէ մէքթուպու հէրքէսին տիգգաթ իւզրէ օգուտմասընը արզու իտէրիզ, չիւնքի միլլէթճէ կիտիշիմիզին աղլանաճագ պիր հալտէ օլմասընը, վէ պիզիմ քեաֆֆէի եազտըգլարըմըզըն հարֆը հարֆընա սահիհ վէ հագգը պուլունմասընը թաստիգ իլլէմէքտէ տիր, եազըգ քի Մանզումէմիզ հաֆթատա պիր չըգմազտա օլուպ, եէրիմիզ միւսաատէ իլլէմէտիկինտէն միւթալաամըզըն իլավէսիլլէ մէքթուպուն թիւրքճէսինի պէեան իտէմէտիք։

Զօգլար պիզիմ եազտըգլարըմըզը օգուտուգլարընտա, ղայրէթի միլիեէլէրինտէն թահրիք օլունարագ հիտտէթլէնմէքտէ, վէ գալէմիմիզ սէրթլիք սրֆաթընը վիրէրէք թայեիպ իլլէմէքտէ տիրլէր, հալպու քի հագգդաթը հալ պաշդա տըր, հիտտէթլէրինի վէ մէյեուսիյեէթլէրինի մուճիպ օլան սէպէպ գալէմիմիզին սէրթլիկի վէ եախսա հէր չէեի տօղրու տօղրու պէեան իլլէմէմիզ օլմաերպ, իլլա եազըչըմըզընը թարգը վէ լիսանըմըզընը աչըգլըզը տըր, եանի հէր օգուեանընն օգուտուղունու անլաեապիլմէսի օլմազտա տըր, եօգսա պիզ եազտըգլարըմըզընը քէք չօղունու, էրմէնիճէ զազէթալարտան ալմազտաերզ, կէրչի էհալիմիզ անլէրին քեաֆֆէսինի էրմէնիճէ զազէթալարտա Մանզումէտէն էվվել օգուտմազտա իսէլէրտէ, օգուեանլարընը իլլէրինտէն մէզբիւր էրմէնիճէլէրին նէ լուզէթլէրինի վէ նէ տէ իսթիլլահլարընը լաեըգելլա անլաեապիլէն եիւզտէ իբի քիչի պիլէ պուլունմատըզընտան պիթթապի լուզէթլէրին վէ ճիւմլէլէրին ասըլ ֆիքիրլէրինի անլաեամամազտա, վէ հալիյլէտէ հիտտէթլէնմէմէքտէտիրլէր, վազրա հիտտէթլէմէլէրի քէք պիւյիւք պիր խէթա տըր, լաքին օտա պաշդա պիր մէսէլէ տիր։